

MONIKA BOROWIEC

Akademia Pedagogiczna w Krakowie

FUNKCJONOWANIE UKŁADU BIPOLARNEGO KRAKÓW-RZESZÓW W ZAKRESIE KSZTAŁCENIA STUDENTÓW

Abstract: The improvement of human capital and increase of the regional competitiveness are determined by institution of education. The aim of the research conducted by the author was to describe the range of the territorial influence of the High Pedagogical School in Kraków (Pedagogical Academy, PA) and the High Pedagogical School in Rzeszów (University of Rzeszów, UR) among the full-time and part-time students. The Author presented shaping of the bi-polar structure in this extent. The basic unit of the students' territorial origin was the place of their permanent residence in the academic year 1998/1999. The basis for the analysis was unpublished data gathered at the Dean's Offices.

As for the areas of origin of the PA and UR students, a certain regularity can be observed, that is the farther from High School the smaller number of students coming from there. The aforementioned regularity is partially distorted by rival academic centers in the vicinity of Krakow and Rzeszów influence of which is especially evident. These centers are: Katowice, Częstochowa, Kielce and Lublin. The most important role for the areas of origin of the PA students has Małopolskie Province and of the UR students has Podkarpackie Province. In the light of the conducted analysis of the areas of origin of the students we can assume that it fulfills extra regional functions and it influences Kraków and Rzeszów agglomerations and the space between those poles. Settlement concentration coefficients of PA and UR students are respectively 0,689 and 0,739, which indicates that the degree of concentration of UR students is higher. Comparing the origin of the PA and UR students we can assert that the PA has wider range of influence. Conducted analysis of the territorial range of influence of the PA and UR underlines that both majors of this high schools are characterized by extra regional functions. It is influenced by the broad area of origin of the students. The role of education is very important factor of creating regional structure and shaping of bi-polar structures in the condition of informational period.

Procesy transformacji społeczno-gospodarczej w Polsce oraz perspektywa przystąpienia do Unii Europejskiej powodują konieczność systematycznego podnoszenia konkurencyjności polskiej przestrzeni. W przestrzeni krajowej główne miejsce zajmują aglomeracje miejskie, które charakteryzują się znaczną koncentracją potencjału ekonomicznego, społecznego i kulturowego i pełnią funkcję biegunów wzrostu. W układach przestrzennych aglomeracje odznaczają się różnymi relacjami sąsiedztwa tworząc, jak podkreśla Kuciński, Kudłacz, Markowski i Ziobrowski (2002) bipolarne struktury przestrzenne. W procesie rozwoju aglomeracji wykształciły się strefy ich oddziaływania, które charakteryzują się różnym zasięgiem i nasileniem tego procesu. W strukturze aglomeracji występują różnorodne elementy spełniające określone funkcje i odznaczające się różnym potencjałem społecznym, gospodarczym czy kulturowym. W rozważaniach wychodzimy z założenia, że ważnym czynnikiem rozwoju aglomeracji jest rozwój instytucji edukacyjnych, które warunkują poprawę stanu zasobów kapitału ludzkiego. „Kapitał ludzki ma ogromne znaczenie dla rozwoju regionalnego systemu innowacyjnego i decyduje o konkurencyjności zintegrowanego regionu miejskiego” (Kuciński, Kudłacz, Markowski, Ziobrowski 2002). Znaczenie wiedzy i kwalifikacji zwiększa się nie tylko w wymiarze indywidualnym umożliwiając uzyskanie wysokiej pozycji na rynku pracy, ale przede wszystkim jako czynnik rozwoju gospodarczego (Grzesiuk, Walawander 2002). Stworzy to warunki do trwałego rozwoju i umożliwi kształtowanie przestrzeni niezależnej od zewnętrznych ośrodków decyzyjnych (Gorzelać 2001). W nawiązaniu do przedstawionych przesłanek w pracy podjęto problematykę kształtowania się relacji układu bipolarnego w zakresie oddziaływania aglomeracji krakowskiej i w kształtującej się aglomeracji rzeszowskiej. Będziemy dążyć do określenia zasięgu oddziaływania uczelni jako elementów struktury wspomnianych aglomeracji w układzie bipolarnym Krakowa-Rzeszowa oraz wyznaczenia obszarów ich oddziaływania. Rozważania oparto na przykładzie potencjału i zasięgu oddziaływania wyższych szkół pedagogicznych w Krakowie i Rzeszowie. Wybór tych uczelni podyktowany był tym, że pełnią one takie same funkcje w strukturach regionalnych kształcąc nauczycieli na poziomie akademickim. Dlatego też wydaje się, że obie uczelnie można traktować jako podobne elementy obu aglomeracji, które powinny w podobny sposób oddziaływać w strukturze regionalnej.

W 1999 r. w uczelniach tych uczyła się zbliżona liczba studentów. W krakowskiej WSP kształciło się 9,8 tys. studentów, natomiast w rzeszowskiej WSP 9,6 tys. osób (tab. 1, 2). Uczelnie te funkcjonują w dwóch

ośrodkach akademickich odznaczających się różną wielkością i różną rangą w sieci szkolnictwa wyższego w kraju. W Krakowie w 15 uczelniach kształciło się 102,2 tys. studentów, tj. 9,4% ogólnej liczby studentów w Polsce. Natomiast w Rzeszowie w sześciu szkołach wyższych kształciło się 36,1 tys. studentów, tj. 3,3 % ogólnej liczby studentów w Polsce.

Tabela 1

Struktura studentów WSP w Krakowie według wydziałów w 1999 r.

Wydział	Liczba studentów			Struktura studentów (w %)		
	ogółem	stacjonarni	zaoczni	ogółem	stacjonarni	zaoczni
Humanistyczny	4024	2144	1880	41,11	53,28	46,72
Matematyczno- -Fizyczny- -Techniczny	1274	696	578	13,02	54,63	45,37
Pedagogiczny	3372	1270	2102	34,45	37,66	62,34
Geograficzno- -Biologiczny	1118	619	499	11,42	55,37	44,63
Ogółem	9788	4729	5059	100,00	48,31	51,69

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych jednostkowych zebranych w Dziekanatach WSP w Krakowie i Rzeszowie.

Tabela 2

Struktura studentów WSP w Rzeszowie według wydziałów w 1999 r.

Wydział	Liczba studentów			Struktura studentów (w %)		
	ogółem	stacjonarni	zaoczni	ogółem	stacjonarni	zaoczni
Filologiczny	1803	1215	588	18,79	67,39	32,61
Matematyczno- -Przyrodniczy	1816	1186	630	18,92	65,31	34,69
Pedagogiczny	4058	2240	1818	42,28	55,20	44,80
Socjologiczno- -Historyczny	1921	1123	798	20,01	58,46	41,54
Ogółem	9598	5764	3834	100,00	60,05	39,95

Źródło: Jak w tab. 1.

W badanym okresie w strukturze krakowskiego ośrodka akademickiego pod względem liczby studentów WSP zajmuje piątą pozycję. Wyprzedzają ją Uniwersytet Jagielloński, w którym kształci się 23,7%

studentów ośrodka krakowskiego, Akademia Górniczo-Hutnicza (19,5%), Akademia Ekonomiczna (14,9%) i Politechnika Krakowska (11,3%). WSP w Rzeszowie kształciła 11,3 tys. osób, tj. ok. 27,0% studentów całego ośrodka i jest drugą pod względem liczby studentów uczelnią po Politechnice Rzeszowskiej.

W uczelniach tych udział studentów stacjonarnych i zaocznych jest zbliżony. W WSP w Krakowie przewagę mają studenci zaoczeni (5,1 tys.), którzy stanowią 51,7% ogólnej liczby studentów. Nieco niższy udział mają studenci studiów stacjonarnych, na których kształci się 4,7 tys. osób, tj. 48,3%. Natomiast w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Rzeszowie studenci stacjonarni stanowili 60,1% wszystkich studentów tej uczelni, zatem ich udział był wyższy o 8,3 % niż w przypadku WSP w Krakowie. Natomiast studenci zaoczeni stanowili 39,9% ogółu.

Studenci WSP w Krakowie studiuja na czterech wydziałach reprezentujących różne specjalności, które charakteryzują się zróżnicowanym udziałem studentów. Wśród wydziałów największe znaczenie ma Humanistyczny, na którym studiuje 4,0 tys. studentów, obejmujący 41,1% ogólnej liczby młodzieży. Następne miejsce zajmuje Pedagogiczny skupiający 3,4 tys. studentów, którzy stanowią 34,5% wszystkich studentów. Łącznie te humanistyczne wydziały mają dominujące znaczenie i skupiają 75,6% ogólnej liczby studentów Uczelni. Mniejszy udział mają Wydziały Matematyczno-Fizyczny (1,3 tys.) i Geograficzno-Biologiczny (1,1 tys.) obejmujące łącznie 24,4% studentów WSP.

W strukturze organizacyjnej WSP w Rzeszowie istnieją również cztery wydziały. W ogólnej liczbie studentów Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie przeważają studenci kształcący się na Wydziale Pedagogicznym w liczbie 4,1 tys. osób, tj. 42,3% wszystkich studentów. Udział studentów pozostałych wydziałów jest niższy i bardzo zbliżony do siebie. Wydział Socjologiczno-Historyczny skupia 20,0% ogólnej liczby studentów (1,9 tys.), Matematyczno-Przyrodniczy – 18,9% (1,8 tys.), a Filologiczny – 18,8% (1,8 tys.).

Analizowane uczelnie w nieznacznym stopniu różnicują się w zakresie kierunków kształcenia. W WSP w Rzeszowie funkcjonuje fizykoterapia, archeologia i socjologia, które to kierunki nie występują w WSP w Krakowie. Zdajemy sobie sprawę, że te zróżnicowane kierunki kształcenia tworzą odmienne strefy wzajemnego oddziaływania. Niemniej jednak przyjmujemy, że ze względu na niewielką liczbę studentów kształcących się na odmiennych kierunkach w niewielkim stopniu zakłócają one prawidłowości przestrzennego oddziaływania obu uczelni.

Przyjmując, jako kryterium udział studentów pochodzących z poszczególnych województw w ogólnej liczbie studentów w obu uczelniach można wyróżnić trzy obszary rekrutacji. Obszar rekrutacji studentów WSP w Krakowie w przeciwieństwie do WSP w Rzeszowie obejmuje w zasadzie cały kraj. Jednak dominującą rolę w zakresie pochodzenia studentów ma woj. małopolskie, z którego rekrutuje się 6,6 tys. studentów, tj. 67,0% ogólnej liczby studentów (tab. 3). Kolejne pozycje zajmują woj. podkarpackie, z którego rekrutuje się 1,2 tys. studentów, czyli 12,7%, śląskie (7,2%), świętokrzyskie (4,9%) i lubelskie (1,9%). Łącznie z wymienionych czterech województw pochodzi 2,6 tys. osób, którzy stanowią 26,7% wszystkich studentów, a razem ze studentami z woj. małopolskiego obejmują aż 93,7% wszystkich. Zatem dla obszarów obejmujących

Tabela 3

Terytorialne pochodzenie studentów WSP w Krakowie i Rzeszowie
według województw w 1999 r.

Województwa	WSP w Krakowie		WSP w Rzeszowie	
	liczba studentów	udział w %	liczba studentów	udział w %
małopolskie	6626	66,96	678	7,06
podkarpackie	1253	12,66	8056	83,93
śląskie	707	7,15	36	0,38
świętokrzyskie	482	4,87	174	1,81
lubelskie	190	1,92	517	5,39
mazowieckie	90	0,91	35	0,36
opolskie	87	0,88	14	0,15
dolnośląskie	49	0,50	14	0,15
łódzkie	46	0,46	19	0,20
wielkopolskie	43	0,43	9	0,09
zachodniopomorskie	19	0,19	5	0,05
lubuskie	15	0,15	0	0,00
kujawsko-pomorskie	11	0,11	6	0,06
warmińsko-mazurskie	10	0,10	11	0,11
podlaskie	5	0,05	4	0,04
pomorskie	2	0,02	6	0,06
pozostałe	260	2,63	14	0,15
ogółem	9895	100,00	9598	100,00

Źródło: Jak w tab. 1.

woj. małopolskie, podkarpackie, śląskie, świętokrzyskie i lubelskie uczelnie pełni funkcje ponadregionalne. Z pozostałych województw rekrutuje się 608 studentów, tj. tylko 6,2%. W WSP w Rzeszowie najważniejszy obszar rekrutacji studentów stanowi woj. podkarpackie, z którego pochodzi 83,9% ogólnej liczby studentów. Drugi obszar obejmuje sąsiednie województwa – małopolskie, lubelskie i świętokrzyskie, z których rekrutuje się 14,0% studentów. Trzeci obszar obejmuje pozostałe województwa, w których łączny udział studentów wynosi 3,0%. W świetle przedstawionej analizy pochodzenia terytorialnego studentów można przyjąć, że Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Rzeszowie pełni funkcje ponadregionalne dla obszarów obejmujących woj. podkarpackie, małopolskie, lubelskie i świętokrzyskie. Łącznie rekrutuje się z nich 97,0% studentów rzeszowskiej WSP. Oznacza to, że pod tym względem uczelnie spełniają funkcje ponadregionalne.

W skali regionalnej główny obszar rekrutacji studentów analizowanych uczelni obejmuje teren woj. małopolskiego i podkarpackiego, z których łącznie pochodzi 16,6 tys. studentów, tj. 85,2 % studentów obu uczelni. Mniejsze znaczenia pod tym względem mają sąsiednie województwa – śląskie, świętokrzyskie i lubelskie, z których rekrutuje się 2,1 tys. studentów, tj. 10,8% studentów WSP w Krakowie i Rzeszowie. Wynika to z tego, że na terenie tych województw występują te same kierunki studiów co na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach, Świętokrzyskiej Akademii Pedagogicznej w Kielcach oraz na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej i Katolickim Uniwersytecie w Lublinie. Marginalną rolę odgrywają pozostałe województwa, z których łącznie pochodzi tylko 800 osób, tj. 4,1% studentów obu uczelni. Oznacza to, że w zakresie rekrutacji studentów na studia, zarówno WSP w Krakowie, jak i WSP w Rzeszowie, spełniają funkcje ponadregionalne w skali Polski południowo-wschodniej.

Zachodzi zatem pytanie, jak kształtuje się oddziaływanie przestrzenne obu uczelni w układach lokalnych biorąc pod uwagę gminy zamieszkania studentów. W celu przedstawienia zróżnicowania oddziaływania przestrzennego wydzielono dziewięć przedziałów obejmujących gminy, z których rekrutuje się różna liczba studentów (tab. 4). Największa liczba studentów obydwu uczelni pochodzi z ośrodka, w którym jest ona zlokalizowana. Z Krakowa rekrutuje się 2,3 tys. studentów krakowskiej WSP, którzy stanowią 25,3% wszystkich, a z Rzeszowa 1,8 tys. studentów w rzeszowskiej WSP, tj. 19,4% ogółu studentów tej uczelni. Wydaje się więc, że zróżnicowanie udziału studentów wynika z różnej bazy demograficznej obu ośrodków. Ważnym obsza-

Tabela 4

Zróżnicowanie stopnia koncentracji osadniczej studentów
WSP w Krakowie i WSP w Rzeszowie w 1999 r.

Liczba studentów pochodzących z poszczególnych gmin	Liczba gmin		Liczba studentów		Struktura gmin		Struktura studentów	
	Kraków	Rzeszów	Kraków	Rzeszów	Kraków	Rzeszów	Kraków	Rzeszów
1 – 10	287	224	1077	791	61,46	62,05	11,64	8,37
10 – 20	84	44	1290	637	17,99	12,19	13,94	6,74
20 – 30	45	33	1105	859	9,64	9,14	11,94	9,09
30 – 50	26	20	1049	766	5,57	5,54	11,34	8,10
50 – 70	9	11	512	662	1,93	3,05	5,53	7,00
70 – 100	9	12	790	1062	1,93	3,32	8,54	11,24
100 – 200	4	11	514	1621	0,86	3,05	5,56	17,15
200 – 400	2	5	579	1218	0,43	1,39	6,26	12,89
1500 – 2500	1	1	2336	1835	0,21	0,28	25,25	19,42
Ogółem	467	361	9252	9451	100,00	100,00	100,00	100,00
Koncentracja studentów WSP w Krakowie								0,689
Koncentracja studentów WSP w Rzeszowie								0,739

Źródło: Jak w tab. 1.

rem rekrutacji są sąsiednie gminy, z których pochodzi od 100 do 400 studentów. W WSP w Rzeszowie z 16 takich gmin, stanowiących 4,4% wszystkich, z których rekrutują się studenci uczelni pochodzi 30,0% studentów. Natomiast w WSP w Krakowie z 6 tego typu gmin, stanowiących 1,3% wszystkich rekrutuje się 11,8% ogólnej liczby młodzieży. Zatem łącznie z ośrodkiem akademickim z terenu tego pochodzi aż 49,5% studentów WSP w Rzeszowie i tylko 37,1% studentów WSP w Krakowie. Również większa liczba studentów WSP w Rzeszowie niż w Krakowie rekrutuje się z gmin, z których pochodzi od 50 do 100 osób. Studenci rzeszowskiej WSP pochodzą z 23 tej kategorii gmin i stanowią 18,2% wszystkich studentów. Natomiast w WSP w Krakowie z 18 takich jednostek rekrutuje się tylko 1,3 tys. studentów, tj. 14,1%.

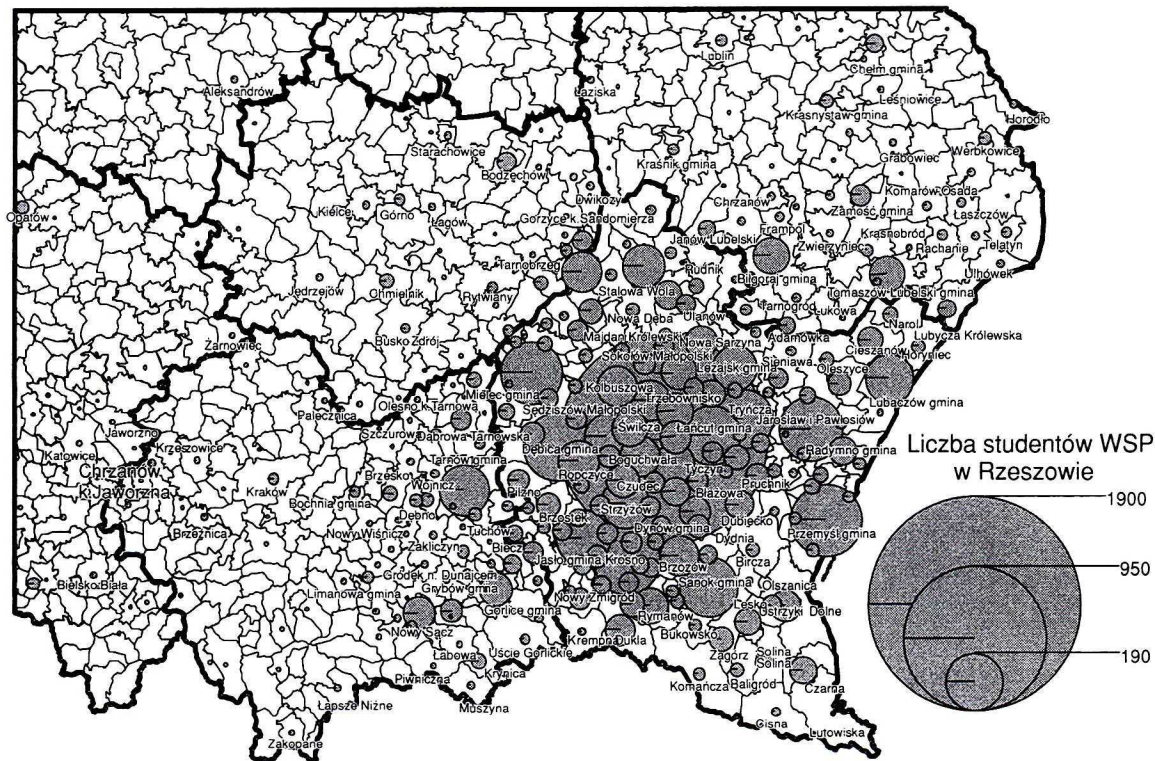
W obu uczelniach największą grupę gmin stanowią jednostki, z których rekrutuje się od 1-10 studentów. W krakowskiej WSP z 287 tej kategorii gmin stanowiących 62,5% wszystkich pochodzi 11,6% studentów, a w rzeszowskiej WSP z 224 tego typu jednostek stanowiących 62,1% wszystkich rekrutuje się 8,4% studentów. Zatem udział tego typu jednostek w ogólnej liczbie gmin, jak i studentów z nich pochodzących w obu

uczelniach jest zbliżony. Natomiast zdecydowanie więcej studentów WSP w Krakowie w porównaniu z WSP w Rzeszowie pochodzi z gmin, z których rekrutuje się od 10-50 osób. Ze 155 takich gmin, tj. 33,2% wszystkich pochodzi aż 37,2% studentów krakowskiej WSP. W rzeszowskiej WSP tylko 23,9% studentów pochodzi z 97 tego typu jednostek stanowiących 26,9%.

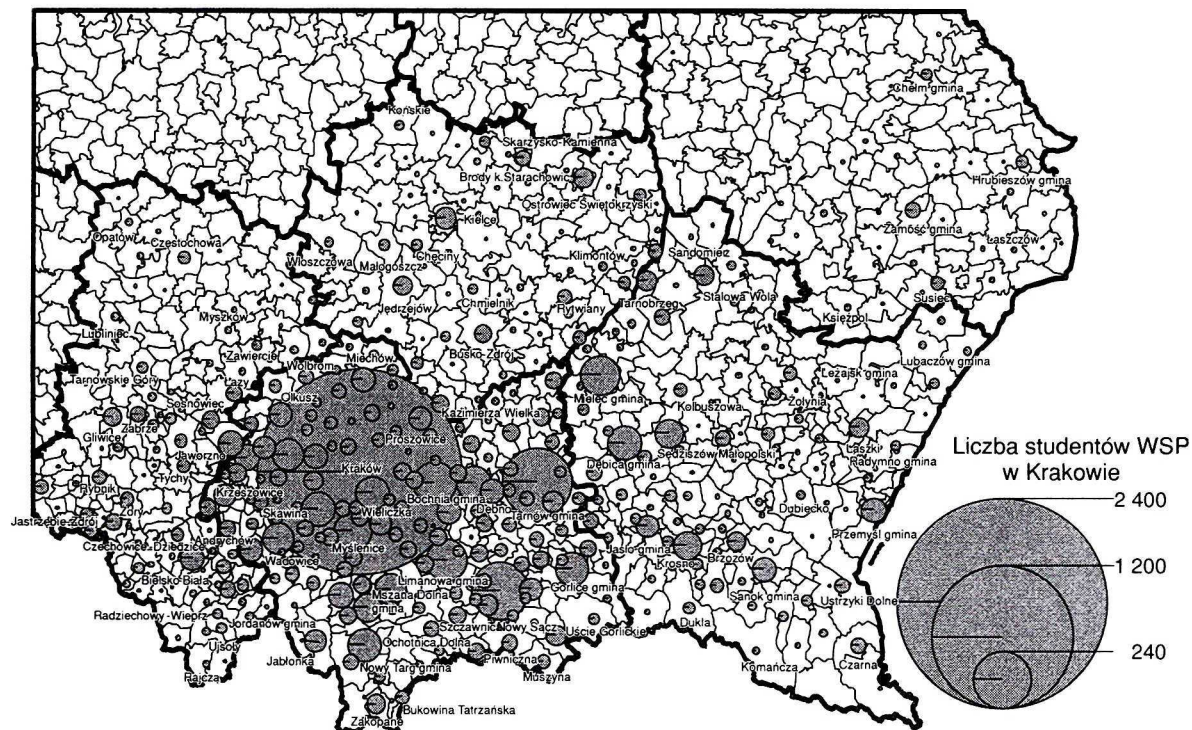
Oznacza to, że większym stopniem koncentracji osadniczej charakteryzują się studenci kształcący się w Rzeszowie. Wyrazem tego jest wyższa wartość współczynnika koncentracji osadniczej studentów, który dla studentów WSP w Rzeszowie wynosi 0,739, a dla studentów WSP w Krakowie 0,689.

W układzie przestrzennym Polski południowo-wschodniej obserwuje się różne zasięgi i nasilenie oddziaływania analizowanych uczelni (ryc. 1, 2). W centralnej części oddziaływania obu uczelni zaznaczają się bardzo wyraźnie miasta-siedziby uczelni, z których rekrutuje się dominująca część studentów. W krakowskiej WSP studiuje 2,3 tys. studentów z Krakowa, tj. 23,1% wszystkich. W WSP w Krakowie najsilniejsza strefa wpływów wykształciła się we wschodniej, południowo-wschodniej i południowej części woj. małopolskiego. Największa liczba studentów pochodzi z ośrodków, które w układzie regionalnym tworzą zewnętrzną strefę wschodnią (Zioło 2002). Dominujące znaczenie w tej strefie mają centra subregionalne Tarnów i Nowy Sącz oraz mniejsze miasta: Limanowa, Mszana Dolna, Rabka i Nowy Targ, z których łącznie pochodzi 9,7% studentów WSP. Z obszaru strefy wewnętrznej wschodniej położonej między Krakowem a strefą zewnętrzną wschodnią, którą wypełniają względnie równomiernie rozmieszczone centra wzrostu społeczno-gospodarczego, rekrutuje się nieco mniejsza liczba studentów. Najważniejszymi miastami tej strefy są Myślenice, Wieliczka, Bochnia i Brzesko, z których pochodzi łącznie 4,4% studentów.

W zachodniej i północnej części regionu zaznacza się odmienny układ w zakresie oddziaływania uczelni. Niewielu studentów pochodzi z ośrodków położonych w zachodniej strefie zewnętrznej przy granicy z woj. śląskim. Najwięcej studentów pochodzi z Andrychowa, Oświęcimia, Chrzanowa oraz Olkusza, tj. 2,8% studentów. Z zachodniej strefy wewnętrznej położonej między Krakowem a zachodnią strefą zewnętrzną dominujące znaczenie mają Skawina, Kalwaria Zebrzydowska, Wadowice, Zabierzów oraz Krzeszowice, z których rekrutuje się łącznie 2,5% wszystkich studentów. Najmniejsze nasilenie oddziaływania uczelni zaznacza się w północnej części woj. małopolskiego. Oddziaływanie uczelni na obszarze woj. śląskiego i świętokrzyskiego jest

Ryc. 1. Terytorialne pochodzenie studentów Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie
 Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych jednostkowych uzyskanych w Dziekanatach WSP w Rzeszowie.

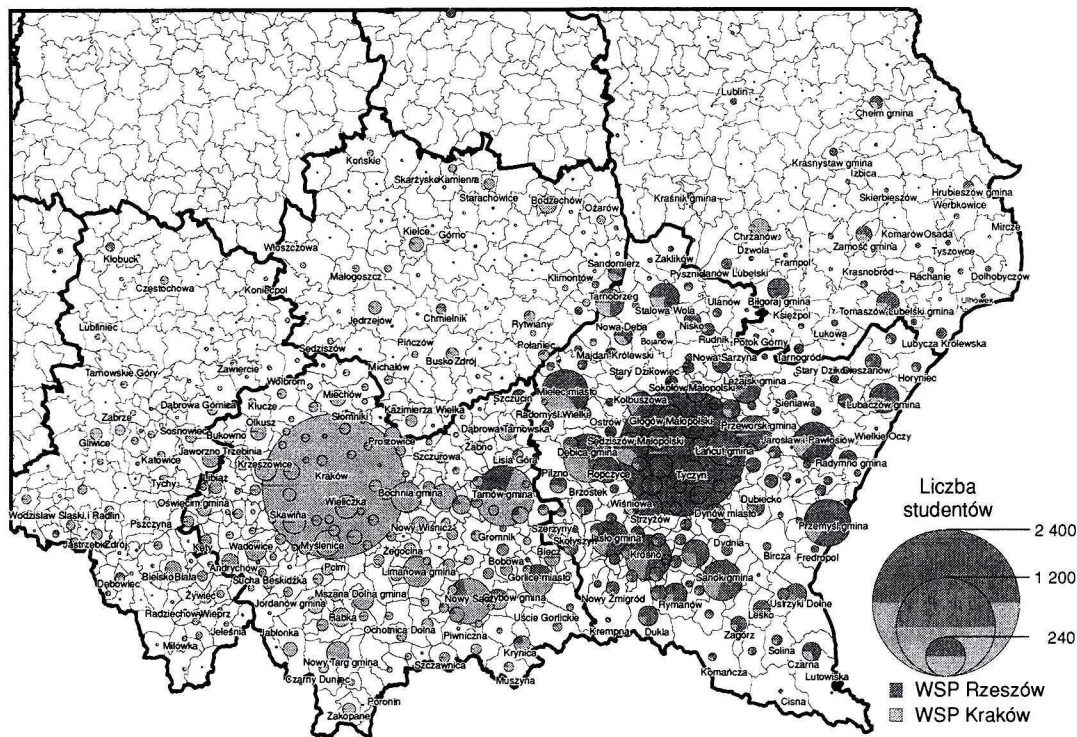

Ryc. 2 Terytorialne pochodzenie studentów Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie w 1999 r.
 Źródło: Opracowanie własne jna podstawie danych jednostkowych uzyskanych w dziekanatach WSP w Krakowie.

ograniczone, co wynika, jak już wspomniano, z relacji konkurencyjnej uczelni występujących w Kielcach i Katowicach. Spoza wyróżnionych układów ważne znaczenie w rekrutacji studentów mają w woj. małopolskim, Zakopane, Gorlice, Biecz, Muszyna i Krynica, oraz w woj. podkarpackim – Jasło, Krosno, Dębica, Sędziszów Małopolski i Mielec, z których łącznie pochodzi 5,4% studentów.

Podobnie, jak w WSP w Krakowie również w WSP w Rzeszowie dominująca liczba studentów (1,8 tys.) rekrutuje się z miasta-siedziby uczelni i stanowią oni 19,1% wszystkich. Najsilniejsza strefa wpływów wykształciła się w południowej, południowo-wschodniej oraz wschodniej części woj. podkarpackiego. Największa liczba studentów pochodzi z gmin, które w strukturze regionalnej tworzą strefę wewnętrzną (Kudelko 2003). W przeciwieństwie do wewnętrznej strefy oddziaływania krakowskiej WSP wewnętrzna strefa oddziaływania rzeszowskiej WSP charakteryzuje się silniejszą koncentracją jednostek, z których rekrutują się studenci oraz równomiernym oddziaływaniem we wszystkich kierunkach. Dominujące znaczenie w tej strefie mają jednostki, z których pochodzi zbliżona liczba studentów: Łańcut, Strzyżów, Boguchwała, Świlcza, Sędziszów Małopolski, Trzebownicko, Sokołów Małopolski, z których rekrutuje się łącznie 11,4% wszystkich studentów. W strefie zewnętrznej najsilniejsze oddziaływanie uczelni zaznacza się na południu woj. podkarpackiego, natomiast najmniejsze na północy. W obrębie strefy zewnętrznej ważne znaczenie w zakresie rekrutacji studentów mają: Sanok, Krosno, Jasło, Wojnicz, Dębica, Mielec, Tarnobrzeg, Stalowa Wola, Jarosław i Pawłosiów oraz Przemyśl, z których łącznie pochodzi aż 18,4% wszystkich studentów. Duże znaczenie w rekrutacji studentów mają jednostki występujące poza wyróżnionymi strefami, tj. Biłgoraj, Tomaszów Lubelski, Ustrzyki Dolne, Dukla, Tarnów oraz Gorlice, z których pochodzi 5,2% studentów. Ograniczone oddziaływanie uczelni w kierunku północnym i północno-zachodnim jest spowodowane występowaniem konkurencyjnych ośrodków szkolnictwa wyższego w Lublinie i Kielcach.

W świetle przedstawianej analizy okazuje się, że w układzie bipolarnym Kraków-Rzeszów w zakresie pochodzenia studentów występuje strefa przenikania się wpływów obu uczelni, co jest wyrazem ich konkurencyjności przestrzennej (ryc. 3). Wspólny obszar rekrutacji obejmuje jednostki położone między Krakowem a Rzeszowem. Przenikanie się wpływów obu uczelni najsilniej zaznacza się w gminach Tarnów, Nowy Sącz, Grybów, Gorlice, Biecz, Dębica i Mielec położonych pośrodku tych konkurencyjnych ośrodków akademickich. Łącznie pochodzi z nich 8,7% wszystkich studentów obydwu uczelni. Zauważa się ponadto, że strefa

Ryc. 3 Terytorialne pochodzenie studentów WSP w Krakowie i Rzeszowie według gmin w roku akademickim 1998/1999

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych jednostkowych uzyskanych w dziekanatach WSP w Krakowie i Rzeszowie.

wpływów krakowskiej WSP ma większy zasięg przestrzenny od rzeszowskiej WSP, czego wyrazem jest krzyżowanie się wpływów tych uczelni w oddalonych od Krakowa gminach, tj. Tarnobrzegu, Stalowej Woli, Jasła, Krośnie, Sanoku, a nawet Przemyślu, z których to gmin rekrutuje się 7,2% wszystkich studentów. Oddziaływanie przestrzenne WSP w Rzeszowie wyznacza granica między Szczucinem, Brzeskiem i Nowym Sączem. Zatem w przypadku układu bipolarnego Kraków-Rzeszów w zakresie kształcenia studentów zauważa się asymetrię wynikającą ze stopnia wykształcenia strefy. Przedstawiona analiza potwierdza ogólną prawidłowość, że rola danej aglomeracji w układzie bipolarnym jest tym mniejsza, im słabiej wykształcona jest jej strefa wpływów m.in. w sensie rozległości wpływów (Kuciński, Kudłacz, Markowski, Ziobrowski 2002).

Biorąc pod uwagę udział studentów obu ośrodków pochodzących z poszczególnych gmin, w strukturze układu bipolarnego Krakowa i Rzeszowa wyróżniono wiele obszarów oddziaływania analizowanych ośrodków (Zioło 2002):

- obszar jednolitego wpływu obejmuje te gminy, z których pochodzi ponad 80% studentów kształcących się w danym ośrodku;
- obszar przeważającego wpływu danego ośrodka obejmuje gminy, z których rekrutuje się od 60% do 40% kształcącej się młodzieży;
- obszar krzyżujących się wpływów obejmuje te gminy, w których kształci się poniżej 40% studentów w danym ośrodku.

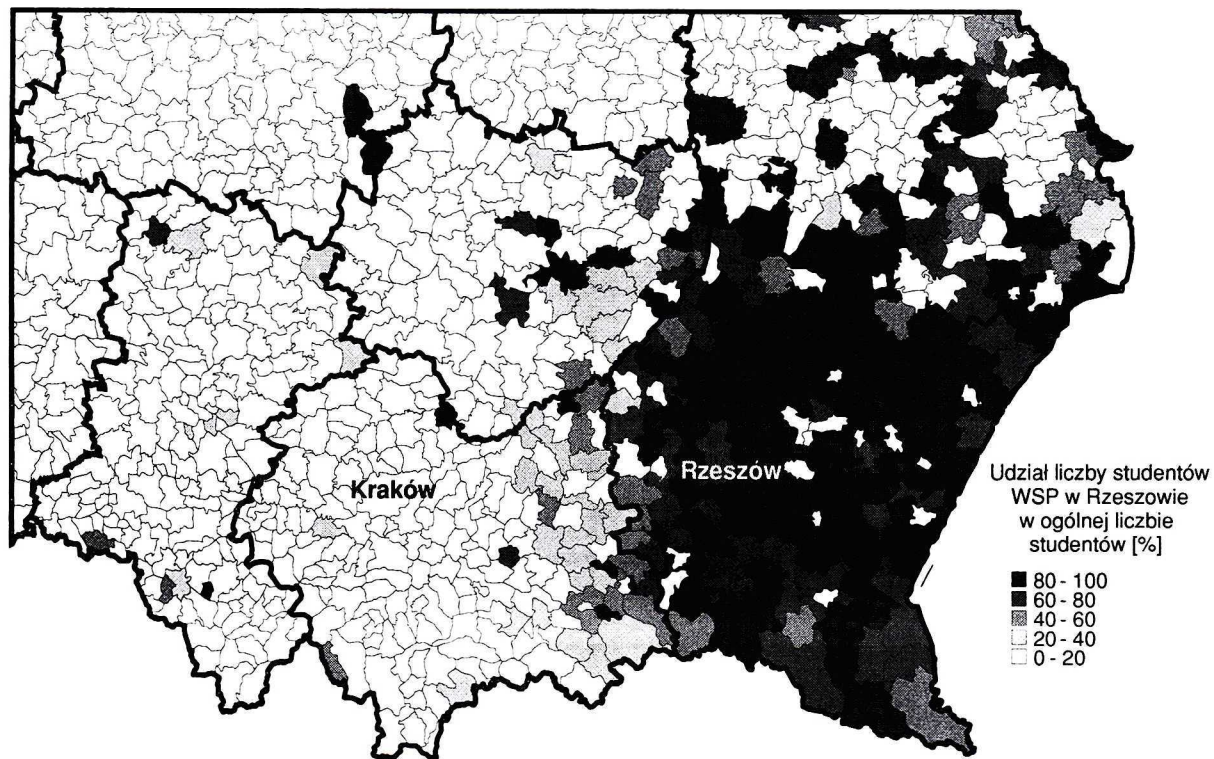
Ogółem z obydwu uczelni pochodzi 18,7 tys. studentów, z tego 49,7% to studenci WSP w Krakowie, a 50,3% w Rzeszowie (tab. 5). Obszar jednolitego wpływu WSP w Krakowie obejmuje 271 gmin, tj. 48,6% wszystkich jednostek, z których pochodzi 6,6 tys. studentów, tj. 71,3% wszystkich studentów (ryc. 4). Obszar jednolitego wpływu WSP w Rzeszowie jest znacznie mniejszy i obejmuje 161 gmin, tj. 44,9%, a pochodzi z niego 6,4 tys. osób, tj. 67,6% wszystkich studentów tej uczelni (ryc. 5). Obszar jednolitego i przeważającego wpływu stanowi strefę dominującego wpływu analizowanych ośrodków. W WSP w Rzeszowie obszar dominującego wpływu obejmuje 215 gmin, które stanowią 59,9% gmin, z których pochodzą studenci tej uczelni, a rekrutuje się z nich 8,5 tys. studentów, tj. 89,8% wszystkich. Natomiast w WSP w Krakowie obszar dominującego wpływu obejmuje 310 gmin, tj. 66,4% wszystkich gmin, a pochodzi z niej 7,6 tys. osób, które stanowią 81,8% ogólnej liczby studentów uczelni. Obszar krzyżujących się wpływów obejmuje 33 gminy, tj. 4,5% gmin, z których pochodzą studenci obu uczelni, rekrutuje się z niego 5,9% studentów obu uczelni. Zbliżony udział studentów, bo 50,9% związany jest z WSP w Krakowie, a 49,1% z WSP w Rzeszowie.

Tabela 5

Obszary układu bipolarnego Kraków–Rzeszów

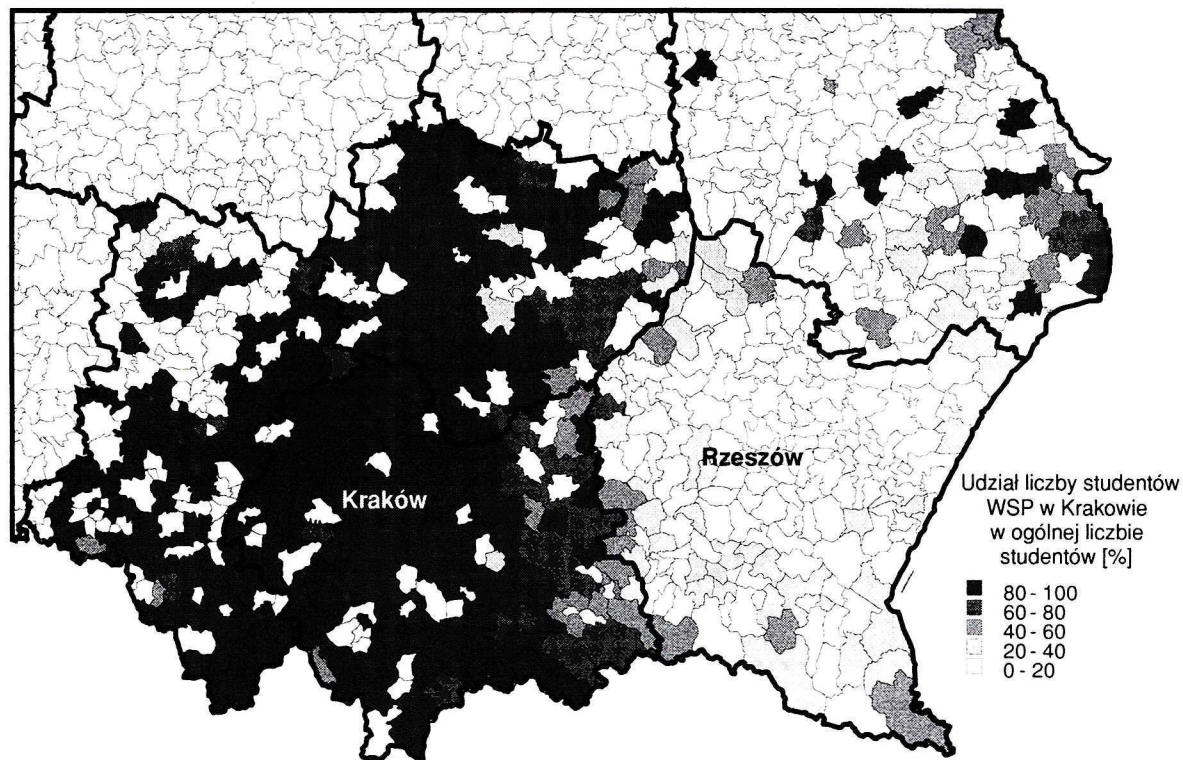
Udział WSP w Krakowie w ogólnej liczbie studentów (%)	Liczba gmin			Liczba studentów			Struktura gmin			Struktura studentów		
	ogółem	Kraków	Rzeszów	ogółem	Kraków	Rzeszów	ogółem	Kraków	Rzeszów	ogółem	Kraków	Rzeszów
0 do 20	161	70	161	6844	458	6386	28,85	14,99	44,85	36,59	4,95	67,57
20 do 40	54	54	54	2893	795	2098	9,68	11,56	15,04	15,47	8,59	22,20
40 do 60	33	33	33	846	431	415	5,91	7,07	9,19	4,52	4,66	4,39
60 do 80	39	39	38	1341	975	366	6,99	8,35	10,58	7,17	10,54	3,87
80 do 100	271	271	73	6779	6593	186	48,57	58,03	20,33	36,25	71,26	1,97
Ogółem	558	467	359	18703	9252	9451	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Źródło: Jak w tab. 1.

Ryc. 4 Strefy oddziaływania WSP w Rzeszowie w układzie bipolarnym w roku akademickim 1998/1999

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych jednostkowych uzyskanych w Dziekanatach WSP w Krakowie i w Rzeszowie.

Ryc. 5 Strefy oddziaływania WSP w Krakowie w układzie bipolarnym w roku akademickim 1998/1999

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych jednostkowych uzyskanych w Dziekanatach WSP w Krakowie i w Rzeszowie.

Z przedstawionej analizy wynika, że funkcjonowanie uczelni w strukturze ośrodków akademickich tworzą ważne elementy jego bazy ekonomicznej dla rozwoju i wpływają na podnoszenie jakości struktury regionalnej w zakresie zasobów intelektualnych w drodze kształcenia na poziomie wyższym. W strukturze regionalnej uczelnie wykształcają zróżnicowane strefy oddziaływania, których kształt, zasięg i nasilenie nawiązują do pozycji konkurencyjnej danej uczelni w sieci szkolnictwa wyższego układów regionalnych. Oddziaływanie uczelni w zakresie rekrutacji studentów nasila procesy kształtowanie się struktur bipolarnych w przestrzeni krajowej. W związku z nasileniem się oddziaływania uczelni położonych w centrach układów bipolarnych wykształcają się różnego rodzaju strefy oddziaływania, które odznaczają się jednorodnością oddziaływania ośrodków oraz nakładaniem się ich w zakresie rekrutacji studentów. Można więc przyjąć, że w warunkach wkraczania w informacyjną fazę rozwoju, w której nauka będzie odgrywać coraz poważniejszą rolę jako baza ekonomiczna, należy uznać ją za ważny element kreowania struktur regionalnych oraz kształtowania się układów bipolarnych i polipolarnych.

Literatura

- Grzesiuk A., Walawander P., 2002, *Rola wykształcenia wyższego w opinii kadry zarządzającej przedsiębiorstwami z województwa podkarpackiego*, [w:] *Wiedza i kwalifikacje w okresie zmian*, R. Fedyna (red.), Studia o gospodarce 1/2002, IGWSliZ w Rzeszowie.
- Gorzela G., 2001, *Głos w dyskusji* [w:] *Strategia rozwoju Polski u progu XXI w.*, konferencja u Prezydenta A. Kwaśniewskiego 18-19 kwietnia 2001 r., Kancelaria Prezydenta RP, KP „Polska 2000 Plus” przy Prezydium PAN, Warszawa.
- Kuciński K., Kudłacz T., Markowski T., Ziobrowski Z., 2002, *Zintegrowany rozwój aglomeracji a konkurencyjność polskiej przestrzeni*. Studia PKZK PAN, t. CXI, Warszawa.
- Kudelko J., 2003, *Położenie centrów wzrostu społeczno-gospodarczego wschodniego pogranicza jako wyraz kształtującego się ładu przestrzennego*, [w:] *Społeczno-gospodarcze i przestrzenne aspekty ładu przestrzennego*, T. Ślęzak, Z. Ziolo (red.), Biuletyn KPZK PAN, z. 205, Warszawa.
- Ziolo z. 2002, *Struktura przestrzenna centrów wzrostu województwa małopolskiego*, [w:] *Problemy transformacji struktur regionalnych i konkurencyjność regionów w procesie integracji europejskiej*, A. Klasik, Z. Ziolo (red.), WSZliZ w Rzeszowie.
- Ziolo Z., 2003, *Model funkcjonowania układu bipolarnego* (w publikowanym ze-szyście).